

Riktlinjer för tvåspråkighet inom kompetenscentren på ungdomsområdet

– organisering och verksamhet

Suuntaviivoja nuorisoalan osaamiskeskusten kaksikielisyydelle

– organisointi ja toiminta

Pia Öhman, Folkhälsan & Veronica Hellström, Xamk

 folkhälsan

Osaamiskeskus Nuoska
Kompetenscenter Nuoska

Juvenia

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
UNDERSVINGS- OCH KULTURMINISTERIET

▼ INNEHÅLL

Förord	3
Inledning	4
Förutsättningar för tvåspråkigt arbete inom ungdomsområdet	5
Åtgärder för organisering gällande tvåspråkighet och tvåspråkig verksamhet	6
Organisering gällande tvåspråkighet inom kompetenscentret	7
Struktur.....	7
Kommunikation.....	7
Material.....	8
Tvåspråkig verksamhet inom kompetenscentret	8
Struktur.....	8
Kommunikation.....	9
Material.....	9
Konkreta exempel på svensk- och tvåspråkig verksamhet inom kompetenscentren	10
Källor	12
Bilagor	13

▼ SISÄLTÖ

Alkusanat	14
Johdanto	15
Kaksikielisen työn edellytykset nuorisosalalla	16
Toimenpiteet kaksikielisyyden organisointiin ja kaksikieliseen toimintaan	17
Kaksikielisyyden organisointi osaamiskeskuksessa	18
Rakenne.....	18
Viestintä.....	18
Materiaali	19
Kaksikielinen toiminta osaamiskeskuksessa	19
Rakenne.....	19
Viestintä.....	20
Materiaali	20
Käytännön esimerkkejä osaamiskeskuksen ruotsin- ja kaksikielisestä toiminnasta	21
Lähteet	23
Liitteet	24

Förord

Ett kompetenscentrum inom ungdomsområdet är en sammanslutning som utvecklar och främjar kompetensen och sakkunskapen på ungdomsområdet på riksnivå. Kompetenscentren har som uppgift att producera, sammanställa och sprida information om unga, ungdomsarbete eller ungdomspolitik. (Ungdomslagen 2016/1285.) Vidare stöder kompetenscentren genomförandet av målen för RUNGPO, det riksomfattande programmet för ungdomsarbete och ungdomspolitik (Undervisnings- och kulturministeriet u.å.).

Nytt för programperioden 2020–2023 är att finansiären, Undervisnings- och kulturministeriet, förutsätter att tvåspråkigheten ska genomsyra samtliga kompetenscenters verksamhet. Trots detta mål, är tvåspråkigheten inte gemensamt definierad och lämnar därför utrymme för tolkning. I detta dokument används begreppet tvåspråkighet som ett övergripande begrepp som kan innefatta både en- och tvåspråkiga lösningar. Det är värt att notera att *verksamhet på två språk* (separat för respektive språkgrupp, för att ge minoriteten utrymme) skiljer sig från *tvåspråkig verksamhet* (för att språkgrupperna skall mötas).

Syftet med dokumentet *Riktlinjer för tvåspråkighet inom kompetenscentren på ungdomsområdet – organisering och verksamhet* är att fungera som ett stöd, både för organisering gällande tvåspråkighet och i samband med planering och genomförande av verksamhet på två språk eller tvåspråkigt inom kompetenscentren. Gemensamt definierade styrdokument har saknats och en gemensam önskan från både Undervisnings- och kulturministeriet och nätverket för kompetenscentrens svenskspråkiga arbete, har varit att sammanställa riktlinjer.

Dokumentet baserar sig på erfarenheter och iakttagelser under innevarande programperiod 2020–2023. Riktlinjerna är inte heltäckande i den meningen att de beskriver alla relevanta aspekter av kompetenscentrens tvåspråkighet och tvåspråkiga verksamhet, utan lyfter snarare fram alternativ och konkreta exempel på hur man kan beakta tvåspråkigheten. För att säkra att dokumentet tar hänsyn till ett mångsidigt perspektiv, har samtliga kompetenscenter haft möjlighet att kommentera och ge förslag under utarbetandet av dokumentet. Tack till nätverket för kompetenscentrens svenskspråkiga arbete för givande diskussioner och fungerande som bollplank. Ett särskilt tack till forskare Eeva Sinisalo-Juha (kompetenscenter Kentauri) för korrekturläsningen av den finska översättningen. Tack även till PD Linnea Henriksson (Åbo Akademi) för sakkunskap, värdefulla kommentarer och insikt gällande tvåspråkighet.

Dokumentet är skrivet i en svenskspråkig kontext i en finskdominerad miljö, men kan även tillämpas på andra språk i minoritetsposition. För att gynna båda språkgrupperna har detta dokument översatts till finska. Med små ändringar är det även möjligt att anpassa dessa riktlinjer till andra kontext där tvåspråkigheten behöver stärkas.

Helsingfors 8.6.2023 Veronica Hellström och Pia Öhman

Inledning

I Finland finns under innevarande programperiod (2020–2023) sex kompetenscenter med olika tematiska tyngdpunktsområden (se bilaga 1). Undervisnings- och kulturministeriet (2020) understryker vikten av att tvåspråkigheten, jämlikheten och jämställdheten mellan könen genom-syrar verksamheten. Kompetenscenter Nuoska, som utvecklar ungdomsarbete i skolor och läro-inrättningar (KC 6), har som uppgift att stärka tvåspråkigheten inom kompetenscentren, genom att samordna den svenskspråkiga verksamheten. Uppgiften verkställs i praktiken av Folkhälsan.

En mellanutvärdering kring kompetenscenterverksamhetens tvåspråkighet som genomfördes av Folkhälsan, pekar på att kompetenscentren erbjuder verksamhet på svenska i viss utsträckning. Samtidigt saknas en medveten språkplanering och klara strukturer för hur det svenskspråkiga arbetet ska förverkligas. (Westerback & Öhman 2022, 1.) Kompetenscentren skiljer sig mycket från varandra i både storlek och sammansättning (se bilaga 1). De nuvarande kompetenscentren (konsortierna) består, utöver huvudmännen, av en till nio andra delaktörer. Endast ett av kom-petenscentren (Nuoska) har utöver de finskspråkiga delaktörerna även tre helt svenskspråkiga. Flera av kompetenscentren har svenskspråkig personal, men det finns även kompetenscenter där svenskspråkig personal saknas. De olika kompetenscentren har olika förutsättningar för tvåspråkigt arbete och omfattningen av tvåspråkig verksamhet varierar. Således finns det ett gemensamt behov av förtydligande i dessa avseenden.

Dokumentet *Riktlinjer för tvåspråkighet inom kompetenscentren på ungdomsområdet – orga-nisering och verksamhet* är tänkt att vara vägledande internt och fungera som ett tankeredskap för alla som arbetar tvåspråkigt inom kompetenscentren på ungdomsområdet. I dokumentet presenteras förutsättningarna för tvåspråkigt arbete. Vidare beskrivs åtgärderna ur två olika perspektiv: åtgärder för organisering och åtgärder för verksamhet. I samband med kapitlen finns underlag till diskussion. Konkreta exempel på hur man kan beakta tvåspråkighet i verksamheten hittas i slutet av riktlinjerna. Önskan är att dokumentet kunde fungera som inspiration och stöd till reflektion, samt att både synliggöra och etablera svenskan inom ungdomsområdet

Förutsättningar för tvåspråkigt arbete inom ungdomsområdet

I Finland har vi två nationalspråk, finska och svenska. Individens språkliga rättigheter tryggas i grundlagen, där finska och svenska har en likvärdig ställning (Grundlagen 731/1999). Vidare bestämmelser om de språkliga rättigheterna finns i språklagen (Språklagen 423/2003) som är en allmän lag som förpliktar hela förvaltningen. Målet med språklagen är att individens språkliga rättigheter tillgodoses utan att hen särskilt behöver begära det. (Statsrådet 2021, 13.)

Tvåspråkighet är kontextbundet och det är viktigt att vara tydlig och precisera utgångsläget i samtliga situationer – bara för att någonting fungerar på en plats, betyder det inte att det också gör det på en annan (Henriksson 2011, 32). Tvåspråkigheten syns även inom kompetenscenterstrukturen och ungdomsområdet, medan begreppet tvåspråkighet sällan är gemensamt definierat. Mellanutvärderingens resultat pekar på att vilja och motivation till att erbjuda och producera både tvåspråkig och svenskspråkig verksamhet inom kompetenscentren finns, men att otydliga målsättningar och riktlinjer från finansierare och ledning kan leda till att insatserna blir minimala. Dessutom framkom, att det svenskspråkiga arbetet lätt blir personbundet och sårbart. (Westerback & Öhman 2022, 1, 10.)

I Finland fanns det 309 kommuner år 2022. Av dessa var 16 svenskspråkiga (alla på Åland) och 33 tvåspråkiga varav 15 med finsk majoritet och 18 med svenskspråkig majoritet. (Kommunförbundet u.å.). Därav uppvisar det finlandssvenska ungdomsfältet stora regionala skillnader. Ungdomsarbete ser olika ut i olika delar av Svenskfinland och det behövs specifika forskningsdata för det finlandssvenska fältet. Att känna till fältet är en förutsättning för tvåspråkigt kompetenscenterarbete och ungdomsarbete. Det behövs en lägesbild av det tvåspråkiga fältet, på en allmän nivå, där det framkommer inom vilka områden ett svenskt utbud är relevant och vilka de faktiska behoven är. På vissa håll kan behovet handla om verksamhet skilt på två språk, på andra om tvåspråkig verksamhet. På en del orter kan svenskspråkiga ta till sig finskt material och verksamhet, på andra orter inte. Märk att på vissa orter är det den finskspråkiga ungdomen som är i minoritet.

Som ytterligare en förutsättning kan ses minimikravet att erkänna behovet och ansvaret att agera. För detta behövs ett uttalat ansvar och vikten av styrning är avgörande. Vidare är en medveten språkplanering viktig – att det finns en plan är viktigare än exakt hur den ser ut. (Henriksson 2011, 11.) I en tvåspråkig miljö förväntas tvåspråkighet ofta fungera utan tillagda resurser eller insatser. Risken är uppenbar att verksamheten över tid blir allt mer enspråkig, särskilt om minoritetens andel är liten och om tvåspråkigheten förväntas upprätthållas av sig själv (Henriksson 2011, 11). För att tillgodose minoritetens behov, behövs koordinering och en tydlighet i koordineringsuppdraget.

DISKUTERA

- Har vi definierat tvåspråkigheten tillsammans?
- Känner vi till de svenskspråkiga fältets och ungas behov?
- Hur ser läget ut i vår region eller inom vårt verksamhetsområde?
- Behöver vi verksamhet på två språk eller tvåspråkig verksamhet?
- Hur uppfattar vi koordineringsuppdraget?

Åtgärder för organisering gällande tvåspråkighet och tvåspråkig verksamhet

Tvåspråkigheten uppfattas ofta som ett slags teoretisk norm; det är självklart att verksamheten formellt är tvåspråkig, men i praktiken ändå rätt långt enspråkigt finsk. Tvåspråkig organisering skapar ofta en tvåspråkig tillvaro för de svenskspråkiga, men möjliggör en enspråkig tillvaro för de finskspråkiga. Man kan dock konstatera att det finns stor potential i tvåspråkighet och både kommunikativa, kulturella och kognitiva fördelar att hämta. (Henriksson 2011, 25.) Vikten av att synliggöra svenskan i finsk miljö fyller redan ett syfte i sig.

Inom kompetenscenterstrukturen kan man identifiera tre nivåer där det tvåspråkiga syns: 1) inom respektive kompetenscenter och hos delaktörerna inom dem (*intern nivå*), 2) mellan de olika kompetenscentren (*gemensam nivå*) samt 3) i samarbetet mellan kompetenscentren och Undervisnings- och kulturministeriet (*styrande nivå*). För att tvåspråkig organisering och verksamhet ska fungera och genomsyra kompetenscenterarbetet, behöver samarbetet inom alla tre nämnda nivåer vara gemensamt definierat och tydligt för alla parter. Det är viktigt att beakta tvåspråkigheten kontinuerligt på samtliga nivåer. Tryggheten av de språkliga rättigheterna kräver långsiktigt arbete (Statsrådet 2021, 76).

Organisering förstås i detta dokument som ett övergripande begrepp som innefattar de strukturer och gemensamma överenskommelser (vem som gör eller hur någonting görs) inom kompetenscentren, som möjliggör verksamhet på två språk eller tvåspråkig verksamhet. Avsaknaden av organisering försvårar ändamålsenligt genomförande av verksamheten och kan leda till att tvåspråkigheten är på miniminivå.

Med verksamhet avses de aktiviteter och åtgärder (vad som görs) som kompetenscentren genomför enspråkigt på svenska (eller finska) eller tvåspråkigt. Kompetenscenteraktörerna behöver känna till fältets realiteter och utvecklingsbehov. Således är målsättningen inte att erbjuda all verksamhet på båda språken, utan verksamheten bör svara på de verkliga behoven. Verksamheten behöver planeras systematiskt. Både organisering och verksamhet bör även utvärderas regelbundet.

Detta dokument definierar åtgärder ur två olika perspektiv: organisering och verksamhet, men i praktiken fungerar de både överlappande och parallellt. För både organisering och verksamhet öppnas följande underrubriker: struktur, kommunikation och material.

DISKUTERA

- Hur syns de tre olika nivåerna (intern-, gemensam- och styrande nivå) gällande tvåspråkighet inom ditt kompetenscenter?

Organisering gällande tvåspråkighet inom kompetenscentret

Gällande organisering är det viktigt att skapa strukturer som främjar de svensk- och tvåspråkiga lösningarna. Likväl är det viktigt att säkra tvåspråkigheten redan i planeringsskedet.

Struktur

Med struktur avses hur det tvåspråkiga arbetet är uppbyggt och vilka de egentliga förutsättningarna inom det egna kompetenscentret är för tvåspråkigt arbete. Med fördel kunde en gemensam lägesbild sammanställas. Förutsättningarna handlar förutom resurser också om insikt: organisationen behöver förstå vad både tvåspråkig organisering och verksamhet innebär. Detta mindset är viktigt för ledningen men likaväl för alla inom kompetenscentret. En positiv inställning gentemot tvåspråkighet främjar samarbetet. Man behöver inte kunna svenska för att kunna identifiera svenska behov samt arbeta för tvåspråkighet.

Inom kompetenscentret behöver ett uttalat ansvar för organisering av tvåspråkighet finnas på ledningsnivå. Gemensamma målsättningar gällande tvåspråkighet inom det egna kompetenscentret behöver definieras. Även en gemensam överenskommelse kring omfattningen av det tvåspråkiga arbetet är relevant. Också vid rekrytering behöver språkkunskaper beaktas för att säkra konsortiets tvåspråkighet.

DISKUTERA

- Vilka är våra förutsättningar för tvåspråkigt arbete (t.ex. personal, resurser, insikter) och vem utför det?
- Hur tänker vi om tvåspråkighet?
- Räcker de anställdas språkkunskaper till (detta gäller både de finsk-och svenskspråkiga)?
- Vilken är omfattningen av tvåspråkighet för att det skall upplevas tillräckligt och motsvara de behov som finns?
- Har vi tydligt definierat våra gemensamma målsättningar samt mätare för dem?

Kommunikation

Inom kompetenscentren är strävan att skapa en verksamhetskultur som stöder tvåspråkighet. Vikten av nåbarhet och ett gott språkklimat är betydande. I all kommunikation, både internt och externt, är betydelsen av samarbete och gemensamma överenskommelser stor. En viktig plattform för kommunikation är nätverk. Kompetenscentren måste säkerställa att relevanta nätverk byggs upp och att målsättningen för nätverken är tydligt definierade.

DISKUTERA

- I vilka sammanhang kan alla använda sitt eget modersmål och hur upplevs det?
- Hur skapar vi en verksamhetskultur som stöder tvåspråkig organisering?
- Hur är nätverken inom kompetenscentret uppbyggda och är de definierade? Finns det nätverk som fungerar i praktiken på två språk?

Material

Ur organiseringens synpunkt handlar material om tillgänglighet och nåbarhet. Den terminologi som används inom branschen och de styrdokument som styr kompetenscenterverksamheten bör finnas på båda nationalspråken. Diskussionen om svenska- och tvåspråkiga behov behöver föras. Användning av översättare och översättningsbyråer behöver definieras utgående från reella behov. Vikten av att beakta tvåspråkigheten redan vid beredningsskedet kan inte nog understrykas. Finska och svenska fungerar olika som språk och eventuellt behöver texterna även anpassas till målgruppen innan de översätts. Översatta texter bör hålla hög kvalitet, vilket innebär användning av etablerade begrepp inom ungdomsområdet och ett korrekt språk.

DISKUTERA

- Vet vi vad språklagen förutsätter av vår verksamhet?
- Vilken är linjedragningen gällande vad som behöver översättas och vem som översätter?

Tvåspråkig verksamhet inom kompetenscentret

På verksamhetsnivån handlar det om de enskilda aktörernas ansvar över att verksamheten identifierar svenska behov. För att verksamheten skall kunna vara målinriktad och svara på fältets behov, behövs en tillsammans definierad lägesbild som stöder det egna kompetenscentrets arbete.

Struktur

Med struktur avses en verksamhetsplanering gällande det tvåspråkiga och svenskspråkiga arbetet inom respektive kompetenscenter. Inom kompetenscentret behövs personer vars arbetsbeskrivningar beaktar tvåspråkiga arbetsuppgifter. Med fördel kan även en arbetsgrupp som behandlar den svenskspråkiga och tvåspråkiga verksamheten skapas. Representanter från båda språkgrupperna kan gärna vara med vid skapandet av verksamhetsplanen. Även i detta sammanhang är rätt mindset viktigt, men på verksamhetsnivån betonas betydelsen av konkreta språkkunskaper för att kunna arbeta tvåspråkigt.

DISKUTERA

- Minns alla aktörer i vårt kompetenscenter att tvåspråkigheten skall genomsyra planeringen?
- Har vi en verksamhetsplan eller årsklocka gällande svenskspråkig/tvåspråkig verksamhet?
- Genomför vi kartläggningar tvåspråkigt samt beaktas de svenska särdragen vid behov?
- Vilka språkkunskaper har våra anställda och är de tillräckliga (gäller både svensk- och finskspråkiga)?

Kommunikation

Kommunikationen är en bärande del av verksamheten. Inom det egna kompetenscentret (intern kommunikation) finns behovet att nå alla berörda och arbeta för en levande tvåspråkighet. Fungerande nätverk och ett definierat samarbete internt mellan delaktörerna (*intern nivå*) är likaså viktigt.

Extern kommunikation handlar om samarbete och informationsspridning. Nätverken och samarbetet mellan samtliga kompetenscenter (*gemensam nivå*) är relevant. Likaledes är övriga externa nätverk, kontakten med intressegrupper, samarbetsparter och olika nyckelpersoner som definierats gemensamt, viktiga. En försäkran om att nätverken beaktar och synliggör tvåspråkigheten behöver finnas. Kommunikationen kan ytterligare definieras tydligare i en egen kommunikationsplan för respektive kompetenscenter, i vilken tvåspråkigheten beaktas genomtyrande.

DISKUTERA

- Hur förstår vi levande tvåspråkighet och hur fungerar den?
- Har vi interna nätverk gällande verksamhet på två språk eller för tvåspråkig verksamhet?
- Har vi externa nätverk gällande verksamhet på två språk eller för tvåspråkig verksamhet?

Material

På organiseringsnivå handlar material om tillgänglighet, beslutsfattande och linjedragning gällande tvåspråkighet, medan material på verksamhetsnivå främst betyder beslut om enskilda dokument (t.ex. broschyrer, artiklar) och verkliga behov av översättningar. Material som kompetenscentren publicerar, som riktar sig till ungdomsfältet, kan finnas som enspråkigt finskt, enspråkigt svenskt eller tvåspråkigt. Det är viktigt att diskutera när det behövs tvåspråkigt material och när det enspråkiga är den bättre lösningen. Översättning av material handlar om resursering och om de kompetenscenteranställdas tidsanvändning. Värt att notera är att översättning är tidskrävande och bör beaktas redan i planeringsskedet.

DISKUTERA

- Vilket material skall finnas enspråkigt på finska eller svenska? Vilket material skall finnas tvåspråkigt?
- I vilka fall kan vi använda interna resurser gällande översättning (tvåspråkig personal) eller ska de alls användas?

Konkreta exempel på svensk- och tvåspråkig verksamhet inom kompetenscentren

Under innevarande programperiod 2020–2023 har de sex kompetenscentren olika förutsättningar för att producera svensk- eller tvåspråkig verksamhet. De olika kompetenscentrens verksamhet skiljer sig också från varandra, då samtliga kompetenscenter både har egna styrdokument kopplade till det riksomfattande programmet för ungdomsarbete och ungdomspolitik (RUNGPO) samt egna verksamhetsplaner. Gemensamt för kompetenscentren är att de skall utveckla och främja bas- och specialkompetensen inom ungdomsområdet samt stödja sakkunnig- eller andra tjänster inom ungdomsområdet genom att producera, sammanställa, utnyttja eller sprida information om unga, ungdomsarbete eller ungdomspolitik (Ungdomslagen 2016/1285).

Följande konkreta exempel baserar sig på erfarenheter under innevarande programperiod 2020–2023 och är kopplade till ovannämnda uppgifter (producera, sammanställa, utnyttja eller sprida information). Exempelen är inte heltäckande, det finns flera andra sätt att verkställa tvåspråkighet på.

Insamling av information

Utredningar

Kartläggningar kan göras omfattande och långsiktigt (forskning) eller i betydligt mindre och snabbare skala. Även nätverksträffar och möten med samarbetsparter av olika slag, kan fungera som informationskällor.

Om det görs en finskspråkig enkät, överväg om det behövs en skild för båda språkgrupperna. Är det ändamålsenligt att översätta den finska enkäten eller behövs en, till målgruppen anpassad, svenskspråkig enkät genomföras?

Informations spridning och materialproduktion

Nyhetsbrev
Bloggverksamhet
Webbplatser och andra digitala plattformar
Publikationer och artiklar
Sociala medier

Ovannämnda kan publiceras antingen enspråkigt eller tvåspråkigt. Innehållet behöver inte vara identiskt på båda språken. Tänk på att innehållet på minoritetsspråket inte bara behöver handla om minoritetens ärenden.

Tillställningar och fortbildning

Nätverksträffar

Nätverksträffar eller tematiska sammankomster av olika slag kan fungera som kollegialt stöd, plattformar för professionell utveckling och reflektion, enspråkigt eller tvåspråkigt.

Tillställningar, talturer och workshops

Kompetenscentrens tillställningar samt medverkan i andra aktörers tillställningar, kan arrangeras enspråkigt eller tvåspråkigt. Det kan också innebära svenska inlägg vid finskspråkiga tillställningar (och vice versa). Vid tvåspråkiga tillställningar kan man tala ett språk och ha materialet i presentationen på det andra språket. Viktigt att beakta terminologin samt skapa förutsättningar för översättning.

Kompetenshöjande fortbildning till fältet

Fortbildning till fältet samt medverkan i andra aktörers tillställningar kan genomföras enspråkigt eller tvåspråkigt. Det kan också innebära svenska inlägg vid finskspråkiga tillställningar (och vice versa). Ibland behöver språkgruppernas behov även beaktas skilt (särbehov).

Mässor och evenemang

Utställningsmonter vid mäs

Vid mässor och övriga storevenemang skall tvåspråkigheten beaktas. Vilket kan innebära att material finns på båda språken samt att personal med tillräckliga språkkunskaper i mån av möjlighet finns tillgänglig.

Taltur eller programinlägg

Vid talturer och programinlägg skall tvåspråkigheten beaktas. Detta kan innebära enspråkigt svenska inlägg, svenskspråkiga talturer i en finskspråkig helhet eller en annan form av tvåspråkig lösning.

Källor

Henriksson, Linnea (2011) En- eller tvåspråkiga lösningar. Om språkliga konsekvenser vid sammanslagningar. Finlands svenska tankesmedja Magma. Magma PM2.

<http://magma.fi/wp-content/uploads/2019/06/68.pdf> (hämtad 27.3.2023).

Kommunförbundet u.å. Tvåspråkiga kommuner och tvåspråkighet | Kommunförbundet (kommunforbundet.fi).

<https://www.kommunforbundet.fi/kommuner-och-samkommuner/tvasprakiga-kommuner> (hämtad 27.3.2023).

Statsrådet (2021) Nationalspråksstrategi Kansalliskielistrategia, Statsrådets principbeslut | Valtioneuvoston periaatepäätös. Statsrådets publikationer Valtioneuvoston julkaisuja 2021:87. Statsrådet Helsingfors/Valtioneuvosto Helsinki 2021.

Undervisnings- och kulturministeriet u.å. Centrum för ungdomsarbete - OKM - Undervisnings- och kulturministeriet. <https://okm.fi/sv/centrum-for-ungdomsarbete> (hämtad 3.5.2023).

Undervisnings- och kulturministeriet (2020) Riksomfattande program för ungdomsarbete och ungdomspolitik 2020–2023. Målet är att alla unga ska ha ett meningsfullt liv och vara delaktiga i samhället. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2020:3. Helsingfors.

[Riksomfattande program för ungdomsarbete och ungdomspolitik 2020–2023 \(valtioneuvosto.fi\)](#) (hämtad 27.3.2023).

Ungdomslag 1285/2016. <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2016/20161285> (hämtad 27.3.2023).

Westerback, Frida & Öhman, Pia (2022) Mellanutvärdering av den svenskspråkiga kompetenscenterverksamheten, programperiod 2020–2023. Kompetenscenter Nuoska, arbetspapper mars 2022. Folkhälsan. svensksprakig-kompetenscenterverksamhet_ok.pdf (folkhalsan.fi).

https://www.folkhalsan.fi/globalassets/unga/professionella/kompetenscenter/svensksprakig-kompetenscenterverksamhet_ok.pdf (hämtad 4.4.2023).

BILAGA 1

Kompetenscentren på ungdomsområdet under programperiod 2020–2023

KC 1 Ungdomsarbete i kommunen (Kanuuna)

Lahden kaupunki (huvudman)

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu XAMK, Juvenia - Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus

Nuorisotutkimusseura ry

Koordinaatti (Oulun kaupunki)

MIELI Suomen Mielenterveys ry

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry

KC 2 Lägesbild och genomslag i fråga om organisationer på ungdomsområdet (Kentaurei)

Suomen Partiolaiset (huvudman)

Humanistinen ammattikorkeakoulu (Humak)

Opintokeskus Sivis

Talous ja nuoret TAT

KC 3 Delaktighet och påverkan

Nuorten Akatemia (huvudman)

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto

Kehittämiskeskus Opinkirjo

Koordinaatti (Oulun kaupunki)

KC 4 Riktat ungdomsarbete

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry (huvudman)

Ehkäisevä päihdetyö Ehyt ry

Mieli Suomen Mielenterveys ry

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu XAMK, Juvenia - Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus

KC 5 Digitalt ungdomsarbete

Verke (Helsingin kaupunki, huvudman)

Koordinaatti (Oulun kaupunki)

KC 6 Ungdomsarbete i skolor och läroinrättningar (Nuoska)

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu XAMK, Juvenia- Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (huvudman)

Ehkäisevä päihdetyö Ehyt ry

Folkhälsans Förbund rf

Föreningen Luckan rf

Mieli Suomen Mielenterveys ry

Nuorisotutkimusseura Kehittämiskeskus

Opinkirjo

Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuuna

Vantaan kaupunki

Åbo Akademi

Alkusanat

Nuorisoalan osaamiskeskus on yhteenliittymä, joka kehittää ja edistää nuorisoalan osaamista ja asiantuntemusta valtakunnallisesti. Osaamiskeskusten tehtävänä on tuottaa, koota ja levittää tietoa nuorista, nuorisotyöstä tai nuorisopolitiikasta. (Nuorisolaki 1285/2016.) Lisäksi osaamiskeskukset tukevat valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman (VANUPO) tavoitteiden toteuttamista (Opetus- ja kulttuuriministeriö n.d.).

Osaamiskeskusten toimikaudella 2020–2023 on ollut uutta se, että opetus- ja kulttuuriministeriö on rahoittajana edellyttänyt toiminnalta läpäisevää kaksikielisyttä. Tavoitteesta huolimatta sitä, mitä kaksikielisyydellä tarkoitetaan ei ole määritelty, ja se onkin jäänyt tulkinnanvaraiseksi. Tässä dokumentissa kaksikielisyys ymmärretään yläkäsitteenä, joka kattaa sekä yksi- että kaksikieliset ratkaisut. On hyvä huomioida, että *kahdella kielellä toimiminen* (erilliset toiminnot kullekin kieliryhmälle, vähemmistön tilan turvaamiseksi) eroaa *kaksikielisestä toiminnasta* (kieliryhmien yhdistäminen).

Dokumentin *Suuntaviivoja nuorisoalan osaamiskeskusten kaksikielisyydelle – organisointi ja toiminta* tarkoitus on tukea osaamiskeskuksia sekä kaksikielisyuden organisoinnissa että toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa, joko kaksikielisesti tai kahdella kielellä. Yhteisesti määritellyt ohjausasiakirjat ovat puuttuneet, ja sekä opetus- ja kulttuuriministeriön että osaamiskeskustoiminnan ruotsinkielisen työn verkoston yhteisenä toiveena on ollut suuntaviivojen laatiminen. Suuntaviivoja -dokumentti perustuu nykyisen (2020–2023) ohjelmakauden havaintoihin ja kokemuksiin. Se ei ole täysin kattava siinä mielessä, että siinä otettaisiin huomioon kaikkia ulottuvuuksia kaksikielisydestä tai kaksikielisestä toiminnasta. Tarkoitus on esittää vaihtoehtoja sekä käytännön esimerkkejä siitä, kuinka kaksikielisyttä voidaan huomioida. Nuorisoalan osaamiskeskukset ovat voineet kommentoida ja tehdä sisältöön liittyviä ehdotuksia. Tällä olemme varmistaneet kaksikielisyuden monipuolisen tarkastelun suuntaviivoissa. Kiitos osaamiskeskustoiminnan ruotsinkielisen työn verkostolle yhteisestä pohdinnasta ja hyvistä keskusteluista. Erityiskiitos tutkija Eeva Sinisalo-Juhalle (osaamiskeskus Kentauri) suomenkielisen käännöksen oikolukemisesta. Kiitos myös PD Linnéa Henriksson (Åbo Akademi) asiantuntemuksesta, arvokkaista kommentteista ja näkemyksistä kaksikielisydestä.

Suuntaviivoja -dokumentti on kirjoitettu ruotsinkielisestä kontekstista pääosin suomenkielisessä ympäristössä. Sitä voidaan kuitenkin soveltuvin osin hyödyntää myös muiden vähemmistökielten kohdalla. Se on suomennettu, jotta se voisi palvella sekä ruotsin- että suomenkielisiä kieliryhmiä. Sitä voidaan myös pienin muutoksin soveltaa toisiin yhteyksiin, joissa halutaan vahvistaa kaksikielisyttä.

Helsingissä 8.6.2023 Veronica Hellström ja Pia Öhman

Johdanto

Suomessa on nykyisellä ohjelmakaudella (2020–2023) kuusi nuorisoalan osaamiskeskusta, joilla on erilaisia temaattisia painopisteitä (ks. liite 1). Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020) korostaa, että osaamiskeskusten tulee läpäisevästi ottaa huomioon sukupuolten tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja kaksikielisyys. Osaamiskeskus Nuoskalla, joka kehittää nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa, on tehtävänänsä vahvistaa osaamiskeskustoiminnan kaksikielisyyttä koordinoimalla osaamiskeskusten ruotsinkielistä toimintaa. Käytännössä tehtävää hoitaa Folkhälsan.

Folkhälsanin tekemä väliarviointi osaamiskeskusten kaksikielisestä toiminnasta osoittaa, että osaamiskeskukset tarjoavat jossain määrin toimintaa ruotsiksi. Samalla puuttuu tietoinen kieli-suunnittelu ja selkeät rakenteet sille, miten ruotsinkielinen työ toteutetaan. (Westerback & Öhman 2022, 1.) Osaamiskeskukset ovat kooltaan ja rakenteeltaan hyvin erilaisia (ks. liite 1). Nykyiset osaamiskeskukset (konsortiot) koostuvat yhteenliittymän hallinnoijan lisäksi yhdestä yhdeksään osatoteuttajasta. Vain yhdessä osaamiskeskuksessa (Nuoska) on kolme täysin ruotsinkielistä osatoteuttajaa suomenkielisten osatoteuttajien lisäksi. Useissa osaamiskeskuksissa on ruotsinkielistä henkilökuntaa, mutta on myös osaamiskeskuksia, joissa ei työskentele yhtään ruotsinkielistä henkilöä. Eri osaamiskeskuksilla on erilaiset edellytykset kaksikieliselle työlle, ja kaksikielisen toiminnan laajuus vaihtelee. Selkeyttämiselle onkin olemassa yhteinen tarve.

Dokumentin *Suuntaviivoja nuorisoalan osaamiskeskusten kaksikielisyydelle – organisointi ja toiminta* tarkoituksena on tarjota sisäistä ohjausta ja toimia välineenä sekä ajattelun apuvälineenä kaikille, jotka työskentelevät kaksikielisesti nuorisoalan osaamiskeskuksissa. Dokumentissa esitellään kaksikielisen työn edellytyksiä ja kuvataan toimenpiteitä kahdesta näkökulmasta: organisoinnin ja toiminnan. Lukujen yhteydessä on keskustelukysymyksiä. Suuntaviivojen lopussa esitetään käytännön esimerkkejä siitä, kuinka kaksikielisyyttä voidaan huomioida toiminnassa. Dokumentin toivotaan innostavan ja tukevan reflektointia sekä edistävän ruotsin kielen näkyvyyttä ja vakiinnuttamista nuorisoalalla.

Kaksikielisen työn edellytykset nuorisoalalla

Suomessa on kaksi kansalliskieltä; suomi ja ruotsi. Yksilön kielelliset oikeudet on turvattu perustuslaissa, jossa suomen ja ruotsin kielellä on yhdenvertainen asema (Perustuslaki 731/1999). Lisäksi kielelliset oikeudet ovat kirjattu kielilakiin (Kielilaki 423/2003), joka yleislakina velvoittaa koko hallintoa. Kielilain tavoitteena on varmistaa, että yksilön kielelliset oikeudet toteutuvat hänen niitä erikseen pyytämättä. (Valtioneuvosto 2021, 13.)

Kaksikielisyys on tilannesidonnaista, minkä vuoksi selkeys ja lähtökohtien täsmentäminen kaikissa tilanteissa on tärkeää. Se, että jokin asia toimii yhdessä paikassa, ei tarkoita, että se toimisi toisessa paikassa (Henriksson 2011, 32). Kaksikielisyys näkyy myös osaamiskeskusrakenteessa ja nuorisoalalla, mutta kaksikielisyyttä käsitteenä ei juurikaan ole yhteisesti määritelty. Väliarvioinnin tulokset viittaavat siihen, että osaamiskeskuksissa löytyy tahtoa ja motivaatiota sekä kaksikielisen että ruotsinkielisen toiminnan tarjoamiseksi, mutta epämääräiset tavoitteet ja suuntaviivat sekä rahoittajien että johdon taholta voivat johtaa vähäisiin panostuksiin. Lisäksi havaittiin, että ruotsinkielisestä työstä tulee helposti henkilökeskeistä ja haavoittuvaa. (Westerback & Öhman 2022, 1, 10.)

Vuonna 2022 Suomessa oli 309 kuntaa. Näistä 16 oli ruotsinkielisiä (kaikki Ahvenanmaalla) ja 33 kaksikielisiä, joissa 15:ssä suomenkielinen ja 18:ssa ruotsinkielinen enemmistö. (Kuntaliitto n.d.). Tämän johdosta suomenruotsalaisella nuorisoalan kentällä on suuria alueellisia eroja. Nuorisotyö näyttää erilaiselta eri puolilla ruotsinkielistä Suomea. Suomenruotsalaisesta nuorisotyön kentästä tarvitaan tutkimustietoa. Kentän tunteminen on kaksikielisen osaamiskeskustoiminnan ja nuorisotyön edellytys. Tarvitaan yleistason tilannekuva kaksikielisestä kentästä, millä alueella ruotsinkielinen tarjonta on olennaista ja mitkä ovat todelliset tarpeet. Joillain alueilla on tarvetta toimia kahdella kielellä erikseen ja joillain toisilla kaksikielisesti. Joissakin paikoissa ruotsinkieliset kykenevät hyödyntämään suomenkielistä materiaalia ja toimintaa, toisissa taas eivät. Joillain alueilla suomenkieliset nuoret ovat vähemmistössä.

Toisena edellytyksenä on vähimmäisvaatimus, jonka mukaan on tunnustettava tarve ja vastuu toimia. Siihen tarvitaan määriteltyä vastuuta, ja hallintotavan merkitys on ratkaisevan tärkeää. Lisäksi tietoinen kielisuunnittelu on tärkeää – se, että suunnitelma on olemassa, on tärkeämpää kuin se, mitä se sisältää. (Henriksson 2011, 11.) Kaksikielisessä ympäristössä kaksikielisuuden odotetaan usein toimivan ilman lisäresursseja tai -panostuksia. On ilmeinen riski, että toiminnasta tulee ajan myötä yhä yksikielisempi, varsinkin jos vähemmistön osuus on pieni ja jos kaksikielisuuden odotetaan säilyvän itsestään (Henriksson 2011, 11). Vähemmistöjen tarpeisiin vastaaminen edellyttää koordinoitua ja koordinoititehtävän selkeyttä.

KESKUSTELE

- Olemmeko määritelleet kaksikielisuuden yhteisesti?
- Tunnekkoko ruotsinkielisen kentän ja nuorten tarpeet?
- Miltä tilanne näyttää toiminta-alueellamme?
- Tarvitsemmeko toimintaa kahdella kielellä vai kaksikielistä toimintaa?
- Kuinka ymmärrämme koordinoititehtävän?

Toimenpiteet kaksikielisyyden organisointiin ja kaksikieliseen toimintaan

Kaksikielisyys mielletään usein eräänlaiseksi teoreettiseksi normiksi; on itsestään selvää, että toiminta on virallisesti kaksikielistä, mutta käytännössä melko yksikielistä suomeksi. Kaksikielinen organisointi luo usein kaksikielisen ympäristön ruotsinkielisille, mutta mahdollistaa yksikielisen ympäristön suomenkielisille. Voidaan kuitenkin todeta, että kaksikielisyudessa on suuri potentiaali ja siitä on saatavissa sekä kommunikatiivista, kulttuurista että kognitiivista hyötyä. (Henriksson 2011, 25.) Ruotsin kielen tekeminen näkyväksi suomenkielisissä ympäristöissä on jo itsessään merkityksellistä.

Osaamiskeskusrakenteessa voidaan tunnistaa kolme tasoa, joilla työn kaksikielisyys näkyy: 1) kunkin osaamiskeskuksen ja sen osatoteuttajien sisäisessä toiminnassa (sisäinen taso), 2) eri osaamiskeskusten välisessä toiminnassa (yhteinen taso) ja 3) osaamiskeskusten ja opetus- ja kulttuuriministeriön välisessä yhteistyössä (ohjaava taso). Toimiva ja läpäisevä sekä kaksikielisyysorganisointi että kaksikielinen toiminta edellyttävät yhteistyön määrittelyä yhteisesti kaikilla kolmella tasolla. Lisäksi yhteistyön on oltava kaikille osapuolille selkeää. On tärkeää, että kaksikielisyyttä tarkastellaan säännöllisesti kaikilla tasoilla. Kielellisten oikeuksien turvaaminen vaatii pitkäjänteistä työtä (Valtioneuvosto 2021, 76).

Organisointi ymmärretään tässä dokumentissa yläkäsitteenä, joka sisältää osaamiskeskusten rakenteet ja yhteiset sopimukset (kuka tekee tai miten jokin tehdään), jotka mahdollistavat toiminnan kahdella kielellä tai kaksikielisen toiminnan. Organisoinnin heikkous voi estää toiminnan tarkoituksenmukaista toteuttamista sekä jättää kaksikielisyysvähimmäistasolle.

Toiminnalla viitataan niihin toimintoihin ja toimenpiteisiin (mitä tehdään), joita osaamiskeskukset toteuttavat yksikielisesti ruotsiksi (tai suomeksi) tai kaksikielisesti. Osaamiskeskustoimijoiden on tunnettava alan realiteetit ja kehittämistarpeet. Tavoitteena ei siis ole tarjota kaikkea toimintaa molemmilla kielillä, vaan toiminnan tulisi vastata todellisiin tarpeisiin. Toimintaa on suunniteltava järjestelmällisesti. Sekä organisointia että toimintaa tulee myös arvioida säännöllisesti.

Tässä dokumentissa toimenpiteet esitellään kahdesta eri näkökulmasta: organisoinnin ja toiminnan näkökulmasta, mutta käytännössä ne toimivat sekä päällekkäin että rinnakkain. Sekä organisaation että toiminnan kohdalla avataan seuraavat alaotsikot: rakenne, viestintä ja materiaali.

KESKUSTELE

- Miten kaksikielisyysvähimmäistason kolme eri tasoa (sisäinen, yhteinen ja ohjaava) näkyvät osaamiskeskussessamme?

Kaksikielisuuden organisointi osaamiskeskuksessa

Organisoinnin kannalta on tärkeää luoda rakenteet, jotka edistävät sekä ruotsin- että kaksikielisiä ratkaisuja. Yhtä lailla on tärkeää varmistaa kaksikielisyys jo suunnitteluvaiheessa.

Rakenne

Rakenteella tarkoitetaan sitä, miten kaksikielinen työ on jäsenneilty ja mitkä ovat kaksikielisen työn todelliset edellytykset kussakin osaamiskeskuksessa. Yhteisen tilannekuvan määrittäminen olisi hyödyllistä. Edellytykset ovat paitsi resurssikysymys myös kysymys ymmärryksestä: organisaation tulee ymmärtää sekä kaksikielistä organisointia että toimintaa. Tämä ajattelumalli (mindset) on tärkeä johdolle, mutta myös kaikille osaamiskeskustoiminnassa mukana oleville. Myönteinen suhtautuminen kaksikielisyteen edistää yhteistyötä. Ruotsinkielisyyteen liittyvien tarpeiden tunnistaminen ja kaksikielisyden edistäminen eivät vaadi ruotsin kielen taitoa.

Osaamiskeskuksessa on oltava selkeä vastuu kaksikielisuuden järjestämisestä johtotasolla. Sen on määriteltävä kaksikielisyteen liittyvät yhteiset tavoitteet. Myös kaksikielisen työn laajuudesta on sovittava yhteisesti. Huomioimalla kielitaito jo rekrytoinneissa, voidaan varmistaa konsortion kielitaito.

KESKUSTELE

- Mitkä ovat meidän edellytyksemme kaksikieliselle työlle? (esim. henkilöstö, resurssit, ymmärrys)
- Miten ajattelemme kaksikielisydestä?
- Onko työntekijöiden kielitaito riittävä (tämä koskee sekä suomen- että ruotsinkielisiä)?
- Mikä on kaksikielisuuden laajuus, jotta se koettaisiin riittävänä ja vastaisi olemassa oleviin tarpeisiin?
- Olemmeko selkeästi määritelleet yhteiset tavoitteemme ja toimenpiteet sekä niiden mittarit?

Viestintä

Osaamiskeskusten tavoitteena on luoda kaksikielisyttä tukeva toimintakulttuuri. Saavutettavuudella ja hyvällä kieli-ilmapiiirillä on suuri merkitys. Kaikessa viestinnässä, sekä sisäisessä että ulkoisessa, yhteistyön ja yhteisten sopimusten merkitys on suuri. Tärkeä alusta viestinnälle ovat verkostot. Osaamiskeskusten tulee varmistaa keskeisten verkostojen luominen ja niiden tavoitteiden selkeä määrittely.

KESKUSTELE

- Missä yhteyksissä jokainen voi käyttää omaa äidinkieltään ja miten se koetaan?
- Miten luomme toimintakulttuurin, joka tukee kaksikielistä organisointia?
- Miten osaamiskeskusten verkostot rakentuvat ja onko tavoitteet yhteisesti määriteltä? Onko olemassa verkostoja, jotka käytännössä toimivat kahdella kielellä?

Materiaali

Organisoinnin näkökulmasta materiaaleissa on kyse saatavuudesta ja saavutettavuudesta. Alalla käytettävän sanaston ja osaamiskeskustoimintaa ohjaavien ohjausasiakirjojen tulisi olla saatavilla molemmilla kansalliskielillä. Keskustelua ruotsinkielisistä ja kaksikielisistä tarpeista on käytävä. Kääntäjien ja käännöstoimistojen hyödyntäminen tulee määrittää todellisten tarpeiden mukaisesti. Kaksikielisyyden huomioon ottamisen tärkeyttä jo suunnitteluvaiheessa ei voi korostaa tarpeeksi. Suomi ja ruotsi toimivat kielinä eri tavoin, ja tekstejä voidaan joutua muokkaamaan kohderyhmälle sopiviksi myös ennen kääntämistä. Käännettyjen tekstien tulee olla laadukkaita, mikä tarkoittaa mm. nuorisoalan tunnistettujen käsitteiden käyttämistä ja hyvää kieltä.

KESKUSTELE

- Tiedämmekö, mitä kielilaki edellyttää toiminnaltamme?
- Mikä on käytäntömme sen suhteen, mitä on käännettävä ja kuka kääntää?

Kaksikielinen toiminta osaamiskeskuksessa

Toiminnan tasolla yksittäisten toimijoiden vastuulla on varmistaa, että toiminnassa tunnistetaan ruotsinkieliset tarpeet. Jotta toiminta olisi tavoitteellista ja vastaisi kentän tarpeisiin, osaamiskeskuksen työn tueksi tarvitaan yhteisesti määritelty tilannekuva.

Rakenne

Rakenteella tarkoitetaan toiminnan suunnittelua, joka koskee kaksikielistä ja ruotsinkielistä työtä kussakin osaamiskeskuksessa. Osaamiskeskuksen henkilöstöön tulisi kuulua myös henkilöitä, joiden toimenkuvissa on myös otettu huomioon kaksikielisyyteen liittyviä työtehtäviä. Lisäksi voidaan perustaa ruotsin- ja kaksikielistä toimintaa käsittelevä työryhmä. Molempien kieliryhmien edustajat voivat yhdessä osallistua toimintasuunnitelman laatimiseen. Myös tässä yhteydessä oikea ajattelutapa (mindset) on tärkeä, mutta toiminnan tasolla kielitaidon tärkeys kaksikielisessä työskentelyssä korostuu.

KESKUSTELE

- Muistavatko kaikki meidän osaamiskeskuksemme toimijat suunnittelussa kaksikielisyyden läpileikkaavuuden?
- Onko meillä olemassa ruotsinkielistä/kaksikielistä toimintaa varten toimintasuunnitelma tai vuosikello?
- Toteutamme selvitykset kaksikielisesti ja huomioimmeko ruotsin kielen erityispiirteet tarvittaessa?
- Mitä kielitaitoa työntekijöillämme on ja onko se riittävää (koskee sekä ruotsin- että suomenkielisiä)?

Viestintä

Toiminnan kantavana osana on viestintä. Omassa osaamiskeskuksessaan (sisäinen viestintä) on tarpeen tavoittaa kaikki asianosaiset ja työskennellä elävän kaksikielisyyden puolesta. Toimivat verkostot ja määritelty yhteistyö osatoteuttajien välillä (*sisäinen taso*) on tärkeää.

Ulkoisessa viestinnässä on kyse yhteistyöstä ja tiedonkulusta. Verkostot ja yhteistyö kaikkien osaamiskeskusten välillä (*yhteinen taso*) on tärkeää. Samoin muut ulkoiset verkostot, yhteydet sidosryhmiin, yhteistyökumppaneihin ja erilaisiin yhteisesti määriteltyihin avainhenkilöihin ovat tärkeitä. On varmistettava verkostojen kaksikielisyyden huomioiminen ja näkyväksi tekeminen. Lisäksi viestintä voidaan määritellä selkeämmin kunkin osaamiskeskuksen erillisessä viestintäsuunnitelmassa, jossa kaksikielisyys on läpileikkaavasti mukana.

KESKUSTELE

- Miten ymmärrämme elävän kaksikielisyyden ja miten se toimii?
- Onko meillä olemassa sisäisiä verkostoja koskien kaksikielistä toimintaa tai toimintaa kahdella kielellä?
- Onko meillä olemassa ulkoisia verkostoja koskien kaksikielistä toimintaa tai toimintaa kahdella kielellä?

Materiaali

Organisoinnin tasolla materiaalit liittyvät saavutettavuuteen, päätöksentekoon ja kaksikielisyttä koskeviin linjauksiin. Toiminnan tasolla niillä tarkoitetaan lähinnä päätöksiä yksittäisistä dokumenteista (esim. esitteet, artikkelit) ja todellisista käännostarpeista. Osaamiskeskusten tuottama, nuorisosalalle suunnattu materiaali voi olla saatavilla yksikielisenä suomeksi, yksikielisenä ruotsiksi tai kaksikielisenä. On tärkeää keskustella siitä, milloin kaksikielistä materiaalia tarvitaan ja milloin yksikielinen on parempi ratkaisu. Materiaalien kääntäminen on resurssikysymys ja osaamiskeskusten henkilökunnan ajankäyttöön liittyvä kysymys. Onkin syytä huomioida jo suunnitteluvaiheessa, että käännoistyö on aikaa vievää.

KESKUSTELE

- Mitkä materiaalit / mikä aineisto tulee meidän osaamiskeskuksessamme olla saatavilla sekä suomeksi että ruotsiksi? Minkä aineiston pitäisi olla kaksikielistä?
- Missä tapauksissa voimme käyttää käännoistyöhön sisäisiä resursseja (kaksikielinen henkilökunta) vai tuleeko niitä käyttää lainkaan?

Käytännön esimerkkejä osaamiskeskuksen ruotsin- ja kaksikielisestä toiminnasta

Nykyisellä ohjelmakaudella 2020–2023 kuudella osaamiskeskuksella on erilaiset edellytykset tuottaa ruotsinkielistä tai kaksikielistä toimintaa. Eri osaamiskeskusten toiminnat poikkeavat myös toisistaan, sillä kaikilla osaamiskeskuksilla on sekä omat ohjausasiakirjansa, jotka pohjautuvat valtakunnallisen nuorisotyön- ja politiikan ohjelmaan (VANUPO), että omat toimintasuunnitelmansa. Yhteistä osaamiskeskuksille on, että niiden tulee kehittää ja edistää nuorisoalan perus- ja erityisosaamista sekä tukea nuorisoalan asiantuntija- tai muita palveluja tuottamalla, kokoamalla, hyödyntämällä tai levittämällä nuoriin, nuorisotyöhön tai nuorisopolitiikkaan liittyvää tietoa (Nuorisolaki 1285/2016).

Seuraavat käytännön esimerkit perustuvat nykyisen ohjelmakauden 2020–2023 kokemuksiin ja edellä mainittuihin tehtäviin (tiedon tuottaminen, kokoaminen, hyödyntäminen tai levittäminen). Esimerkit eivät ole kaikenkattavia, sillä kaksikielisyyttä voidaan myös toteuttaa monin muin tavoin.

Tiedonkeruu

Selvitykset

Kartoitus voidaan toteuttaa laajasti ja pitkällä aikavälillä (tutkimukset) tai paljon pienemmässä ja nopeammassa mittakaavassa. Verkostotapaamiset ja kokoukset eri yhteistyökumppaneiden kanssa voivat myös toimia tiedonlähteinä.

Jos kysely tehdään suomeksi, kannattaa miettiä, tarvitaanko molemmille kieliryhmille oma kysely. Onko tarkoituksenmukaista kääntää suomenkielinen kyselylomake vai onko hyödyllisempää toteuttaa kohderyhmälle mukautettu ruotsinkielinen kysely?

Tiedon levittäminen ja aineiston tuottaminen

Utiskirjeet

Blogitoiminta

Verkkosivustot ja muut digitaaliset alustat

Julkaisut ja artikkelit

Sosiaalinen media

Yllä olevat voidaan julkaista joko yksi- tai kaksikielisesti. Sisällön ei tarvitse olla molemmilla kielillä identtinen. Huomioi, ettei vähemmistökielellä tuotetun sisällön tarvitse kertoa pelkästään vähemmistön asioista.

Tilaisuudet ja koulutukset

Verkostotapaamiset

Verkostotapaamiset tai temaattiset kokoontumiset voivat toimia ammatillisen kasvun ja reflektion foorumeina tai vertaistukena ja ne voidaan toteuttaa yksi- tai kaksikielisinä.

Tilaisuudet, puheenvuorot ja työpajat

Osaamiskeskusten omat tilaisuudet tai osallistuminen muiden toimijoiden tapahtumiin voidaan järjestää yksi- tai kaksikielisinä. Tämä voi tarkoittaa myös ruotsinkielisiä puheenvuoroja suomenkielisissä tilaisuuksissa (ja päinvastoin). Kaksikielisissä tilaisuuksissa voidaan puhua yhtä kieltä ja laatia esitysmateriaali toisella kielellä. On tärkeää kiinnittää huomiota sanastoon ja luoda edellytykset kääntämiselle.

Osaamista lisäävä koulutus kentälle

Kentän täydennyskoulutusta ja osallistumista muiden toimijoiden tilaisuuksiin voidaan toteuttaa yksi- tai kaksikielisesti. Tämä voi tarkoittaa myös ruotsinkielisiä puheenvuoroja suomenkielisissä tilaisuuksissa (ja päin vastoin). Joskus kieliryhmien tarpeet tulee huomioida erikseen (ruotsinkieliset erityistarpeet).

Messut ja tapahtumat

Esittelypiste

Kaksikielisyys tulee huomioida messuilla ja tapahtumissa. Sillä tarkoitetaan, että materiaalia on saatavilla molemmilla kielillä, sekä mahdollisuuksien mukaan esittelypisteelle riittävän kielitaidon omaavaa henkilöstöä.

Puheenvuoro tai ohjelmasisältö

Sekä puheenvuoroissa että ohjelmasisällöissä tulee huomioida kaksikielisyys. Se voi tarkoittaa ruotsinkielistä sisältöä, ruotsinkielisiä puheenvuoroja suomenkielisessä kontekstissa tai muuta kaksikielistä ratkaisua.

Lähteet

Henriksson, Linnea (2011) En- eller tvåspråkiga lösningar. Om språkliga konsekvenser vid sammanslagningar. Finlands svenska tankesmedja Magma.

<http://magma.fi/wp-content/uploads/2019/06/68.pdf> (viitattu 27.3.2023).

Kuntaliitto n.d., Kommunförbundet u.å. Tvåspråkiga kommuner och tvåspråkighet | Kommunförbundet (kommunforbundet.fi).

<https://www.kommunforbundet.fi/kommuner-och-samkommuner/tvasprakiga-kommuner> (viitattu 27.3.2023).

Nuorisolaki 1285/2016, Ungdomslag 1285/2016.

<https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2016/20161285> (viitattu 27.3.2023).

Opetus- ja kulttuuriministeriö n.d., Undervisnings- och kulturministeriet u.å.

Centrum för ungdomsarbete - OKM - Undervisnings- och kulturministeriet.

<https://okm.fi/sv/centrum-for-ungdomsarbete> (viitattu 3.5.2023).

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020), Undervisnings- och kulturministeriet (2020) Riksomfattande program för ungdomsarbete och ungdomspolitik 2020–2023. Målet är att alla unga ska ha ett meningsfullt liv och vara delaktiga i samhället. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2020:3. Helsingfors. [Riksomfattande program för ungdomsarbete och ungdomspolitik 2020–2023 \(valtioneuvosto.fi\)](#) (viitattu 27.3.2023).

Valtioneuvosto (2021), Statsrådet (2021) Nationalspråksstrategi Kansalliskielistrategia, Statsrådets principbeslut | Valtioneuvoston periaatepäätös. Statsrådets publikationer Valtioneuvoston julkaisuja 2021:87. Statsrådet Helsingfors/Valtioneuvosto Helsinki 2021.

Westerback, Frida & Öhman, Pia (2022) Mellanutvärdering av den svenskspråkiga kompetenscenterverksamheten, programperiod 2020–2023. Kompetenscenter Nuoska, arbetspapper mars 2022. Folkhälsan. svensksprakig-kompetenscenterverksamhet_ok.pdf (folkhalsan.fi).

https://www.folkhalsan.fi/globalassets/unga/professionella/kompetenscenter/svensksprakig-kompetenscenterverksamhet_ok.pdf (viitattu 4.4.2023).

Liite 1

Nuorisoalan osaamiskeskukset 1–6 ohjelmakausi 2020–2023

1. Nuorisotyö kunnassa (Kanuuna)

Lahden kaupunki (yhteenliittymän hallinnoija)
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu XAMK, Juvenia – Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus
Nuorisotutkimusseura ry
Koordinaatti (Oulun kaupunki)
MIELI Suomen Mielenterveys ry
Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry

2. Nuorisoalalla toimivien järjestöjen tilannekuva ja vaikuttavuus (Kentauri)

Suomen Partiolaiset (yhteenliittymän hallinnoija)
Humanistinen ammattikorkeakoulu (Humak)
Opintokeskus Sivis
Talous ja nuoret TAT

3. Osallisuus ja vaikuttaminen

Nuorten Akatemia (yhteenliittymän hallinnoija)
Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto
Kehittämiskeskus Opinkirjo
Koordinaatti (Oulun kaupunki)

4. Kohdennettu nuorisotyö

Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry (yhteenliittymän hallinnoija)
Ehkäisevä päihdetyö Ehyt ry
Mieli Suomen Mielenterveys ry
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu XAMK, Juvenia – Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus

5. Digitaalinen nuorisotyö

Verke (Helsingin kaupunki, yhteenliittymän hallinnoija)
Koordinaatti (Oulun kaupunki)

6. Nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa (Nuoska)

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu XAMK, Juvenia – Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (yhteenliittymän hallinnoija)
Ehkäisevä päihdetyö Ehyt ry
Folkhälsans Förbund rf
Föreningen Luckan rf
Mieli Suomen Mielenterveys ry
Nuorisotutkimusseura Kehittämiskeskus
Opinkirjo
Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuuna
Vantaan kaupunki
Åbo Akademi